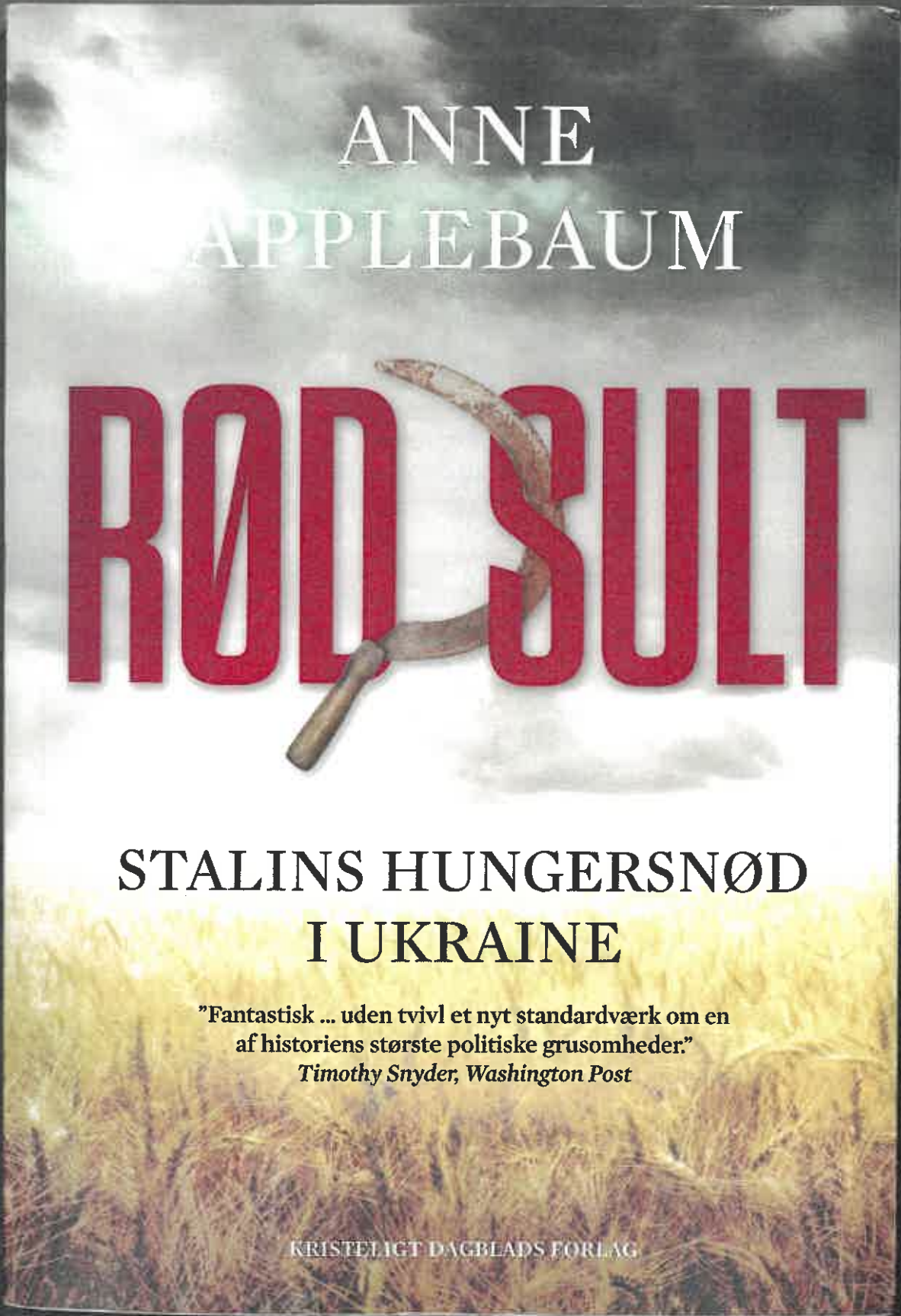

ANNE
APPLEBAUM

RØD SULT

STALINS HUNGERSNØD
I UKRAINE

"Fantastisk ... uden tvivl et nyt standardværk om en
af historiens største politiske grusomheder."

Timothy Snyder, Washington Post

KRISTELIGT DAGBLADS FORLAG

"Velskrevet, velovervejet og stærk
... en glimrende og vigtig bog."
Wall Street Journal

"En autoritativ savel som hjerte-
skærende fortælling om Stalins
ukrainske hungersnød."
London Evening Standard

"Vægtig, hård, chokerende, fængslende - bogen cementerer Applebaums
velfortjente ry som den ledende historiker, når det kommer til Sovjets
forbrydelser." *The Times*

I slutningen af 1920'erne iværksatte Stalin kollektiviseringen af landbruget i Sovjetunionen og tvang dermed millioner af bønder væk fra deres jord. Planen skulle have ført til en gennemgribende modernisering og stigende produktion, men endte hurtigt i den mest katastrofale hungersnød i europæisk historie. Mindst fem millioner mennesker døde på få år.

Hungersnøden fulgte oven på et årti, hvor indlemmelsen af de ukrainske provinser i Sovjetunionen havde forarmet og splittet befolkningen. Efter flere bondeoprør var landet en ustabil region i Stalins øjne, og sultkatastrofen blev en anledning til at udradere den ukrainske landbefolkning.

Med sit banebrydende nye værk påviser Anne Applebaum, hvordan op mod tre millioner af disse ofre ikke led døden på grund af dårlige politiske beslutninger, men fordi staten aktivt ønskede det. Gennem et væld af kilder afslører hun en af det 20. århundredes største forbrydelser - fra de kyniske beslutninger træffes i Kreml til bøndernes desperate og grufulde forsøg på at overleve i Ukraine.

Samtidig trækker hun linjer fra hungersnøden til vore dage, hvor Ukraines selvstændighed igen er et politisk emne i Moskva, mens diskussioner om folkedrab, sikkerhed og ukrainsk identitet splitter de to naboer.

9 788774 675723

Rædslen, udmattelsen, den umenneskelige ligegyldighed over for livet og det konstante had satte deres sår. Under hungersnøden fremkaldte alle disse faktorer ude på landet i Ukraine en meget sjælden form for vanvid: I slutningen af foråret og i sommeren blev kannibalisme et udbredt fænomen, og det var ingen hemmelighed hverken i Kharkiv, Kijev eller Moskva.¹⁰²

Mange overlevende blev vidner til kannibalisme eller nekrofagi. folk fortærede ligene af dem, der var døde af sult. Men selvom fænomenet var udbredt, blev det aldrig "normalt", og – til trods for at nogle

havdede, at folk var upåvirket af kannibalisme – blev det sjældent mødt med ligegyldighed. Beretningerne om kannibalisme kan groft set inddeles i dem, som havde hørt historier om, at det havde fundet sted i fjerntliggende landsbyer, og dem, der kunne huske faktiske hændelser. De førstnævnte, der havde begrebet på afstand i tid eller rum, beskriver nogle gange kannibalisme som værende blevet "almindeligt". Ti år efter hungersnøden påstod en rejsende i det nazistisk besatte Ukraine at have mødt "mænd og kvinder, som åbent sagde, at de havde spist mennesker ... befolkningen betragter disse tilfælde som resultatet af ekstrem nød og fordømmer dem ikke".¹⁰³ I en rapport til sine overordnede i det ukrainske OGPU nævner lederen af Kijev-afdelingen, at kannibalisme er blevet en "vane". I nogle landsbyer "bliver det synspunkt, at man godt kan spise menneskekød, stærkere for hver dag. Denne holdning vinder især frem blandt sultende og opsvulmede børn."¹⁰⁴

Men de, som i realiteten oplevede kannibalisme, husker det vidt forskelligt. Både erindringer og dokumenter fra den tid bekræfter, at kannibalisme vakte chok og rædsel og undertiden førte til indgriben fra politiets eller byrådets side.

Larysa Venzjyk fra Kijev-provinsen beretter, at det i begyndelsen blot drejede sig om rygter, historier om at "børn forsvinder et eller andet sted, at degenererede forældre spiser deres børn. Det viste sig ikke bare at være rygter, men den forfærdelige sandhed." I hendes egen gade forsvandt naboens to døtre. Deres bror, Misja på seks år, stak af hjemmefra. Han strejfede omkring i landsbyen, tiggede og stjal. Da man spurgte ham om, hvorfor han var stukket af, sagde han med angst i stemmen: "Far vil skære mig op." Politiet ransagede hjemmet, fandt beviser og arresterede forældrene. Den tilbageværende søn, Misja, blev overladt til sin skæbne.¹⁰⁵

Politiet arresterede også en mand i Marija Davydenkos landsby i Sumy-provinsen. Efter at hans kone var død, var han blevet vanvittig af sult og havde først spist sin datter og derefter sin søn. En nabo lagde mærke til, at faren ikke var så opsvulmet af sult som mange andre, og spurgte ham hvorfor. "Jeg har spist mine børn," svarede han, "og hvis du snakker om det, vil jeg også spise dig." Naboen trak sig tilbage og råbte,

at han var et uhyre. Senere gik han til politiet, som arresterede manden og sørgede for, at han blev dømt.¹⁰⁶

I Vinnytsja-provinsen huskede man den skæbne, der overgik Jarina, som havde slagtet sit eget barn. Hun fortalte selv: "Der skete et eller andet med mig. Jeg lagde barnet i et kar, og han spurgte: 'Hvad laver du, mor?' Jeg svarede: 'Ingenting, ingenting'." Men en nabo, der stod og holdt øje med sine kartofler ud for hendes vindue, fandt ud af, hvad der foregik, og meldte det til byrådet. Hun fik en dom på tre års fængsel og vendte efterfølgende tilbage til sin hjemegn. Senere giftede hun sig – men da hun fortalte sin mand, hvad hun havde gjort under hungersnøden, vendte han sig imod hende.¹⁰⁷ Selv så mange år efter var hun brændemærket.

Mykola Moskalenko kunne huske den skræk, hans familie oplevede, da de opdagede, at nogle nabobørn var forsvundet. Han fortalte det til sin mor, og hun underrettede de lokale myndigheder. En gruppe landsbyboere troppede op på naboens gård: "Vi gik ind i hendes hus og spurgte, hvor hendes børn var. Hun svarede, at de var døde, og at hun havde begravet dem ude på marken. Vi gik ud på marken, men fandt ikke noget. Man foretog så en undersøgelse af hendes hjem: Børnene var blevet sprættet op ... De spurgte, hvorfor hun havde gjort det, og hun svarede, at hendes børn jo alligevel ikke ville overleve, men på den måde kunne hun jo." Hun blev ført bort og formodentlig dømt for det.¹⁰⁸

Den slags historier spredtes hurtigt og øgede den truende atmosfære. Selv i byerne fortalte folk hyppigt historier om børn, der var blevet jagtet som føde. Den italienske konsul Sergio Gradenigo rapporterede, at forældre i Kijev personligt fulgte deres børn til skole og ikke veg fra dem af frygt, for at de ville blive angrebet af sultende mennesker: "Børn af parti- og OGPU-ledere er særligt udsatte, fordi de er bedre klædt end andre børn. Handel med menneskekød er blevet mere omsiggribende."¹⁰⁹

De ukrainske myndigheder vidste besked om mange af den slags historier, og politirapporterne gav mange detaljer herom. Men Balytsk lagde sig i selen for at forhindre historierne i at sprede sig. Chefen for det

hemmelige ukrainske politi advarede sine underordnede mod at give for mange skriftlige informationer om hungersnøden: "I skal blot informere førstesekretærene i partiets provinsudvalg om fødevareproblemerne og kun gøre det mundtligt ... Dette sker for at sikre, at nedskrevne noter om emnet ikke kommer til at cirkulere blandt funktionærer, hvor de vil kunne give anledning til rygter ..."¹¹⁰

Ikke desto mindre bevarede både det hemmelige politi, det almindelige kriminalpoliti og andre lokale myndigheder optegnelser. En politirapport fra Kijev-provinsen i 1933 begyndte med ordene: "Vi har et usædvanligt tilfælde af kannibalisme i Petrovskij-distriktet":

En kulakkvinde på 50 år fra Zelenky i Bohuslav-distriktet, som siden 1932 havde holdt sig skjult i Kuban, vendte tilbage til sin hjemby med sin (voksne) datter. På vejen fra Horodysjtje-stationen til Korsun lokkede hun en 12-årig dreng til sig og skar halsen over på ham. Organer og andre legemsdele gemte hun i en sæk. I landsbyen Horodysjtje gav en gammel mand ved navn Sjerstjuk hende lov til at overnatte hos sig. Hun løj ved at foregive, at organerne stammede fra en kalv, og gav dem til den ældre mand, så han kunne koge og riste hjertet. Det blev brugt til at bespise hans familie, og han spiste også selv. Om natten ville den gamle mand have fat i noget kød fra sækken og opdagede de afhuggede lemmer fra den døde dreng. Forbryderne er blevet pågrebet.¹¹¹

Bortset fra den moralske forfærdelse afspejler rapporterne også politiets bekymring for, at historierne kunne udbredes og få en politisk betydning. I Dnipropetrovsk-distriktet berettede OGPU om et medlem af et kollektivbrug ved navn Ivan Dudnyk, som havde slået sin søn ihjel med en økse. "Familien er stor, det er svært at holde alle i live, så jeg dræbte ham," forklarede morderen. I politirapporten noterede man med tilfredshed, at kollektivets medlemmer havde mødtes og vedtaget en

gruppebeslutning om at holde en offentlig retssag og "idømme Dudnyk dødsstraf".¹¹² Man hæftede sig også med tilfredshed ved, at de lokale beboere havde besluttet at fordoble deres såninger og forøge deres præstationer som reaktion på hændelsen.

I et lignende tilfælde, hvor en 14-årig dreng i landsbyen Novooleksandrivka i det sydøstlige Ukraine myrdede sin søster for at få noget at spise, rapporterede OGPU med tilfredshed, at hændelsen ikke havde givet anledning til "usund sladder". Alle naboer mente, at drengen var mentalt syg, og frygtede blot, at han ville vende tilbage til landsbyen.¹¹³ En kvinde, der i Dnipropetrovsk-provinsen myrdede sin datter af samme grund, var ifølge OGPU gift med en mand, som var blevet arresteret for ikke at ville aflevere sit korn. I betragtning af at kvinden viste tegn på at være til "social fare", anbefalede politiet, at man henrettede hende.¹¹⁴

Den virkelige grund til denne "mentale sygdom" og de pludselige udslag af "socialt farlige" følelser var dog indlysende for politiet: Folk sultede. I Penkivka i Vinnytsja kunne OGPU rapportere, at en landmand fra et kollektiv havde dræbt to af sine døtre for at spise dem: "K. lagde skylden for mordet på sine børn på den lange periode med sult. Man fandt da heller ingen fødevarer under ransagningen." I landsbyen Dubyny dræbte en anden landmand også begge sine døtre og forklarede, at "hungersnøden var forklaringen på, at han havde begået mordene". Der var, konstaterede politiet, "andre tilsvarende hændelser".¹¹⁵